

Fehér selyem csipkés szelű drága kicsi kendő...

Falvédókról, a lakás tárgyairól, az izlésről

Összeállításunkhoz egy ipari líceum tanulóinak kérdéseinkre adott válaszait és szakmunkákat használtunk fel.

A lakás berendezése, belső képe nem lehet más, mint ami a társadalom és gazdaság jelenlegi szerkezetéből és lehetőségeiből következik. (S. Nagy Katalin)

„A konyhában van öt darab falvédő és egy naptár. A falvédőkön nincs írás, kereszt-szemmel varrottak. Az egyik szobában van három falvédő, írás nincs rajtuk. A falon még látható egy kakukkóra, egy barométer, egy tükör, egy kép a testvéremmel. A másik szobában van egy írásosan varrva falvédő és négy darab szentkép és egy írásosan varrva drapéria. A harmadik szobában van két drapéria és három rakottas és még van egy szentkép. Édesanya készítette a falvédőket, csak a rakottast vette a népművészetből.”
(15 éves fiú, falusi; 3 szoba-konyhás lakásuk 1956-ban épült; apja lakatos, anyja munkás, testvére állatorvos.)

„Lakásunkban van magyaros kézimunka (garnitúra); festékes, írásos, szőttés és díszpárnák. Ezenkívül térkép, ónarcképek és festmények. A magyaros mintájú kézimunkát és az írásost saját kezűleg varrtam. A magyarost 1978-ban, az írásost 1981-ben fejeztem be.”
(17 éves lány, falusi; 3 szoba összkomfortos lakásukat 1973-ban építették; apja raktáros, anyja raktáros-helyettes.)

„A szobában vannak kézimunkák: írásos, keresztzemes és rakottas. Az én szobámban vannak plakátok: inkább sportplakátok és a falon írásos és a bútoron csipke-garnitúra. A csipkét édesanyám horgolta, az írásost pedig ketten varrtuk. Kint a konyhában van egy hosszú falvédő, amin Csipke Rózsika története van rajta. A falon vannak festmények és szentképek. A festmények Gyulaféhvárról vannak.”
(17 éves lány, falusi; lakásuk 1967-ben épült, 3 szoba összkomfortos; apja tisztviselő, anyja munkás.)

Az egyes tárgyakhoz az embereket meghatározott viszonyok kötik. Ebben nemcsak az adott tárgy meghatározott funkciója játszik szerepet, nem is csupán társadalmi je-

lentéstartalma vagy presztízssúlya, hanem az emberi munka benne levő értéke és értelme is. (Losonczi Ágnes)

„Lakásunk kétszobás, szoba, konyha és egy kamara. 1964-ben költöztünk bele. A lakásban a falat varrottasok díszítik, keresztzemes, varrott szövegek, ezek a falvédők, van egy katolikus naptár, óra, egy Előre-naptár, és különböző képek szüleimről, húgomról és rólam is. Szentképek is vannak.

A keresztzemes párnákat, falvédőket azt mind én varrtam, nem tudom lerajzolni, de leírom. Más-más mintákat varrtam, tulipános, cserelapis, szarufás, makkos stb. A szöveges falvédőket azokat egytől-egyig édesanyám varrta, még leánykorában, 1962–63-ban. A hosszú falvédőn, amit az ágy fölé tesznek, a következő szöveg van varrva: Én a pásztorok királya legeltetem nyájam. Nem törődöm én senkivel, csak szép

Iluskámmal.

A többi falvédőn pedig:

Amikor majd nem leszek már,
Akkor tudd meg, hogy ki voltam neked;
Érik, a hajlik a búzakalász;
Szeretnék május éjszakáján,
Letépni minden orgonát;
Kék tó, tiszta tó, de sokkal vagy
szívemnek adósa, add vissza Iluskám;

Édesanyámnak a mintákat mind külföldről hozták, és úgy kuperozták át gyolcsra.”
(17 éves lány, falusi; apja tévészerelő, anyja takarítónő.)

Az ember az adott társadalmon belül létrehozta a maga szemléletmódját, látásmódját, mely műveltségének része, és ennek függvényeként meghatározott értékítéletet tartalmaz. (Deme Tamás)

„A falvédők szövege:

Nincsen rózsza tövis nélkül,
Nincsen élet bánat nélkül;
Rámás csizmát visel a babám,
Szeret is ő engem igazán.

A falvédőket édesanya készítette.”
(15 éves, falusi; 6 szoba-konyhás lakásukat 1960-ban)

építették; apja asztalos, anyja a háztartásban dolgozik.)

„A lakásunk helyiségében a falon katolikus naptár, falvédők vannak, de ezek nincsenek örökké a falon. Váltani szoktuk az írásos kézimunkákkal. Minden nagytakarításkor, egy hónapban egyszer. A lakószobába szőtt falvédők és terítők vannak, és a tiszta-szobába külföldi darabok vannak, de ezeket is szoktuk szótteményekkel váltani.

Szeretet szerencse boldogság és béke
Legyen hajlékunknak állandó vendége;
Minden piros, fehér rózsát neked vittem,
E világon egyedül csak neked hittem;
Repülj, repülj hét pettyes katicabogárka,
Ennek a szép kislánynak hófehér vállára.

A falvédőket nagymamám készítette, de vannak olyanok, amelyeket édesanyám készített vagy készít, például a rakottasok.” (15

éves lány, falusi; 3 szoba összkomfortos házukat 1985-ben építették; apja kőműves, anyja munkásnő.)

A lakás megszabja az élet kőbe formált kereteivel az együttélés minőségét, a mindennapi életvitel menetét, szintjét, tartalmát, sőt hangulatát is. Minél inkább egy helyiségre szűkül le a lakás funkciója, minél szűkebb az élettér, és minél egységesebb belső berendezése, annál kevésbé differenciálódhat a köznapi életvitel, annál inkább leszűkül a bonyolultabb, gazdagabb életlehetőségek tere és lehetősége. (Losonczi Ágnes)

„A lakásunk előszobából, konyhából, szobából áll. 1955-ben építették. A falvédőkön levő szövegek:

Férjemuram mit keres a konyhában
Várja meg az ebédet a szobában;
Öröm és békesség a bejövőknek,
Áldás a kimenőknek;
Minden madár az én bánatomat zengi,

Ahogy én szeretlek, nem szeret úgy senki."
(15 éves fiú, az előzővel egy falusi; 2 szoba-
háztartásban dolgozik.)

„Édesanyám a Hargita Művészete szövet-
kezetnél dolgozik, édesapám vasutas. A szo-
bában gyapjú falvédők vannak, gyapjúból
szőve. A konyhában pedig a királyi udvar-
ban János vitéz, és egy másik, azon van
felirat:

Minden madár az én bánatomat zengi,

Ahogy én szeretlek, nem szeret úgy senki."
(15 éves fiú, az előzővel egyfalusi; 2 szoba-
konyhás lakásuk 1962-ben épült.)

**Láttunk íróasztalon kitömött fácánt,
fatörzsből előbukkanó özikét, amely
mellesleg a hőmérsékletet is mutat-
ja. A falakon mézeskalács keretű
tükroket, házi áldást — búcsú emlé-
keit —, bazári kivitelű „népi” fo-
kost, karikást, kulacsot, kereplőt, és
cikornyásan díszített csecsebecsék
egész sorát. És természetes képe-
ket, kézimunkákat. (Sz. Szabó
László)**

„A szobában, ahol lakunk, a falon talál-
ható egy 40x60 cm-es berámázott írás. Az
alap sötétrozaszín selyem, amelyre aranyos
betűkkel az van írva: „Háziáldás”. A virá-
gok világos rózsaszínűek, amelyek valamilyen
krizantínokat jelképeznek. A levelek szürké-
sek.” (15 éves lány, falusi; 4 szoba-konyhás
lakásuk 1946-ban épült; apja sofőr, anyja
munkásnő.)

**A lakás csak akkor válhat igazán
otthonná, ha ízlésesen, lehetőleg e-
redeti, egyéni módon rendezik be.
A berendezés ritmusa, a dísz tárgyak
milyensége, mennyisége kölcsönha-
tásban áll a családok életvitelével,
a családtagok életkorával, foglalko-
zásával, árulkodik műveltségükről,
szokásaikról. (S. Nagy Katalin)**

„A szobában van: írásos kézimunka, a le-
ánytestvérem varrta; írásos kézimunka, é-
desanyám varrta, rajta az én jelvénygyűjte-
ményem. Dupla keresztszemes kézimunka,
kézzel varrta édesanyám. A leánytestvérem
óvodás képe.” (15 éves fiú, városi; 2 szoba
összkomfortos magánlakásuk 1972-ben épült,
apja sofőr, anyja szakácsnő.)

„A kicsi szobában, az ágy fölött saját fény-
képem van, és ABBA-képek.” (15 éves lány,
városi; a 2 szoba összkomfortos blokklakás-
ba 1915-ben költöztek; szülei munkások.)

„Az én szobámban a falon filmplakátok
vannak: Şaua de argint, Zizania. A konyhá-
ban, a givéta mellett van egy falvédő, arra
az van varrva:

Bármerre visz sorsom útja,

Hazavágyok csendes kis falumba.” (15 éves
lány, városi; a 3 szoba összkomfortos blokk-
lakásba 1976-ba költöztek; apja autószerel-
ő, anyja munkásnő.)

„A falon található a naptár, falvédők. A
falvédőket nagymamám készítette.

Minden dalos madár az én bánatomat
zengi;

Légy az ici-pici párocskám.” (15 éves lány,
falusi; 3 szoba-konyhás lakásuk 1907-ben
épült; apja traktorista, anyja munkásnő.)

**A köznapi környezet egyszerre
ideológiai és szociológiai dokumen-
tum, egyben esztétikai termék, az
esztétikum előfordulásának min-
dennapos módja, a társadalom
szimbolikus javainak együttese. (S.
Nagy Katalin)**

„A nagyházban írott szöveg csak a naptár
van, de van népművészeti kézimunka, írá-
sos falvédő, párnák. A nyári konyhában vi-
szont vannak falvédők, melyeken írott szö-
veg áll. A falvédőket nagymamám varrta, az
írásokat pedig édesanyám. A falvédők
írása:

Fehér selyem csipkés szélű drága kicsi
kendő,
Súgd meg nekem, mondd meg nekem, mit
hoz a jövőndő;

A madár világgá repül,
S a szerencsével hozzánk menekül.” (15
éves lány, falusi; 3 szoba-konyhás lakásuk
1933-ban épült; apja kovács, anyja mun-
kásnő.)

„A lakás 2 szoba-konyhából áll, 1886-ban
épült. A falon levő tárgyak: szentképek, csa-
ládi képek s a falvédők: keresztszemes, írá-
sos, nyomtatott. Az egyik falvédőnek a köze-
pibe egy férfi és egy nő, felirata:

Nincsen a világon nagyobb boldogság.

Mint a szerelemből kötött házasság.

A másik két szélén két pünkösdi rózsza, a kö-
zepébe egy nő virággal a kezében, a felirat:

Mindhiába vártam, ősz is lett azóta,

Elhervadt már régen a pünkösdi rózsza.

A másik közepébe van egy kályha, és egy
háziasszony főz. Felirata:

Szorgalom és rend tartja a házat fenn.

A falvédőket édesanyám készítette.” (15 éves
lány, falusi; apja kispáros, anyja munkás-
nő.)

**A falvédővel valamit manifesztálni
akarunk, valami olyasmit, ami ép-
pen hiányzik, de nem elérhető, mert létezik ez a valami: a kispol-
gári érték és normarendszer. (Hop-
pál Mihály)**

A falvédőknek három fő típusuk van:

- 1. Vallásos szentenciák**
- 2. Hétköznapi normatívák: konyhai aranymondások**
- 3. Nóta-és műdal-illusztrációk; zsánerképek.** (Kriston Vizi József)

„Egyik szobában kereszt szemessel van a fal díszítve. A másik két szobában írásos és szőtt falvédők vannak. A konyhában pedig láncöltéssel vannak varrva a falvédők. Így vannak varrva:

Mária légy velünk, légy a pártfogónk;
Az én uram csak a vizet issza:
Leányságom sosem várom vissza;
Rózsafának minden ága,
A babámat hazavárja;
Szeretnék május éjszakáján
Letépni minden orgonát és
Díszíteni vele kis szobám.

A kereszt szemest én varrtam, a láncöltést édesanyám." *(17 éves lány, falusi; 3 szoba összkomfortos lakásukat 1964-ben építették; apja munkás, anyja háztartásban dolgozik.)*

„Vannak a lakásban varrottasok; egyesekre virágok vannak rávarrva, ezt édesanyám készítette. Másokat a boltból vettünk. Vannak szövegek is:

Adjon Isten egészséget,
Bort búzát és békességet;
A róza piros, az ibolya kék,
Szívemből kívánom, áldjon meg az ég;
Halvány sárga róza, ha tudnál beszélni.
Elmondanám néked, nem érdemes élni."

(17 éves lány, falusi; 3 szoba-konyhas lakásuk 1959-ben épült; szülei munkások.)

Részint ösztönös alkati tényezők, részint tudatos értékelésünk dönti el, hogy mit hogyan élünk át, s hogy ebből minő tartalmakat élünk meg és milyen huzamosan. Élményeink leginkább értékelt vagy legmélyebben átélt tartalmi ilyenformán hovatovább értelmes rendszerre alakulnak ki, mely rendszerben hű lenyomatát kapjuk annak, hogy miképpen éljük át és értékeljük a világ dolgait. E magyarázatrendszert szoktuk világnézetnek nevezni. (Szerdahelyi István)

GAGYI JÓZSEF